

Hiv—luuletko vai tiedätkö?

Teksti ja kuva Sini Pasanen, toiminnanjohtaja,
Positiiviset ry

Teksti on jatkoa Adoptioperheet -lehden 3/2011 hiv-artikkelille. Tässä osassa kerrotaan lapsen hiv-tartunnasta ja infektion seurannasta sekä annetaan tietoa Suomessa saatavasta avusta ja tuesta.

Lapset saavat hiv-tartunnan pääasiassa äidiltään

Lapset voivat saada hiv-tartunnan äidiltään raskauden, synnytyksen tai imetyksen aikana. Lapsi voi saada tartunnan myös seksiteitse joko hyväksikäytön yhteydessä tai nuoret suojaamattomassa seksikontaktissa. Tartunnan voi saada myös verensiirrosta, likaisista sairaanhoitovälineistä tai huumeruiskuista ja -neuloista. Suomessa ei ole sairaanhoidon toiminnan kautta saatuja tartuntoja todettu vuoden 1985 jälkeen, ja tänä päivänä ne ovat muuallakin maailmassa harvinaisia.

Hivin tarttumista äidistä lapseen voidaan ehkäistä lääkeyksellä ja pidättäytymällä imetyksestä. Hiv-infektio itsessään ei vaikuta raskauden kulkuun eikä aiheuta sikiövaurioita tai kohdun sisäisiä kasvuhäiriöitä. Mikäli äidin auttajasolut ovat alentuneet huomattavasti tai/ja virusmäärä on hyvin korkea, raskaus saattaa huonontaa äidin ennustetta.

Mikäli äidin hiv-tartunta on ollut tiedossa raskauden alkuvaiheessa, Suomessa on pystytty estämään hiv-tartunnan siirtyminen äidistä lapseen, ja vuonna 2009 syntyikin sadas terve vauva hiv-positiiviselle äidille.

Mikäli äiti on lääkehoidon ulkopuolella, lapsen riski saada tartunta on noin 15–35 %. Hivin siirtyminen äidistä lapseen ei siis ole automaattista.

Maissa ja alueilla, missä imettäminen on pakollista ravinnon saannin ja kulttuuristenkin syiden takia, suosituksena on täysimetys kuuden kuukauden ajan. Tällä sekä mahdollisen lääkityksen jatkamisella imetyksen ajan, voidaan ehkäistä hiv-tartuntoja. Suomessa ei imetystä kuitenkaan suositella.

Lapsen hiv-tartunta

Lapset, jotka saavat tartunnan äidiltään, ovat yleensä oireettomia syntyessään. Ilman lääkitystä viidesosalle kehittyy hyvin nopeasti etenevä sairaus, joka johtaa puolella näistä lapsista kuolemaan ennen kahden vuoden ikää. Neljälle viidestä kehittyy hitaammin etenevä sairaus. Ilman lääkettä keskimääräinen elinikä on ollut 9 vuotta. Jotkut voivat kuitenkin elää täysin hyväkuntoisia yli kymmenen vuotta.

Hiv-positiivisilla lapsilla voi ilmetä tavallista herkemmin lieviä infektioita kuten korvatulehduksia ja poskiontelontulehduksia. He voivat myös helpommin sairastua vaikeampiin infektioihin kuten keuhkokuumeeseen, ja paraneminen tavallisista lastentaudeista voi kestää pitempään. Muita hiviin liittyviä oireita voivat olla mm. ihottumat, sammus, kasvun taantuminen, kognitiivisen kehityksen hidastuminen ja keskittymiskyvyttömyys.

Hiv-infektion seuranta

Suomessa hiv-tartunnan saaneita seurataan yliopistosairaaloissa infektiopoliklinikoilla. Lasten hoidosta vastaa yleensä lasten infektiolääkäri.

Aikuiset käyvät verikokeissa ja kontroleissa noin 3-6 kuukauden välein. Hivin etenemisestä elimistössä kertovat auttajasolujen (CD4) määrä sekä hi-virusmäärä. Tällä hetkellä hiv-lääkitys aloitetaan, mikäli auttajasolut laskevat alle 350 kopiaan / ml. Lääkityksellä virukset on mahdollista saada verestä alle mittausrajan (alle 20 kopiota / ml). Tartunnan ensi vaiheessa viruksia voi olla useita satoja tuhansia.

Jos lääkitys toimii, virusmäärät ovat mittaamattomissa ja vointi on hyvä, monet eivät halua tai koe tarvetta lääkärikäynnille kovinkaan usein. Alkuvaiheessa tai lääkitystä aloitettaessa tai vaihdettaessa seurantakäyntejä voi olla tiheämmin, noin kolmen kuukauden välein.

Lapset käyvät seurantakäynneillä noin kolmen kuukauden välein. Näillä käynneillä seurataan hiv-infektion etenemistä laboratoriotutkimuksella sekä lapsen yleistä kasvua ja kehitystä. Useimmiten hiv-positiivisten hammashoito on keskitetty samoin kuin hivin hoito.

Myös hiv-tartunnan saaneille ja hiviin liittyen tukea ja apua on paljon saatavilla

Poliklinikakäyntien yhteyteen voidaan järjestää tukea ja/tai hoitajakäyntejä lääkityksen toteutumisen varmistamiseksi, hiv-tartunnasta kertomisen tueksi ja nuorille esimerkiksi seksuaaliterveyteen liittyen. Perheet tapaavat myös fysioterapeuttia ja ravitsemusterapeuttia. Lapsen kehityksen arvioinnissa saatetaan tarvita lasten- tai nuortenpsykiatrin apua. Neuvoja on saatavilla lääkkeitä helpompaan ottamiseen kuin tartunnasta lapselle kertomiseen. Erilaista tukea pyritään järjestämään koko perheelle ja koko perheen hyvinvointi huomioon ottaen.

Sosiaalityöntekijän apu voi olla kullannarvoista tukiviidakon selvittämisessä. Eri puolilla Suomea Kelan päätökset saattavat esimerkiksi sairaan lapsen hoitotuen osalta olla hieman erilaisia. Hiv-positiivisille lapsille ja nuorille järjestetään myös vertaistoimintaa ja tukea. Haasteena vertaistoiminnalle on ollut hiv-positiivisten lasten ja nuorten vähäinen määrä, erilaiset kulttuuriset taustat, sukupuoli ja ikäjakama. 10-vuotiaalla pojalla ja 16-vuotiaalla tytöllä ei taida olla paljon yhteistä...

Hiv-tartunnasta ei tarvitse kertoa päiväkodissa ja koulussa

Hiv ei ole ilmoitettava tartuntatauti, joten päivähoidon tai kouluun ei tarvitse ilmoittaa lapsen hiv-tartunnasta. Vahingossa tietoon tullut hiv-tartunta voi kuitenkin saada hyvin ikäviä tapahtumia aikaan, joten tartunnasta olisi hyvä kertoa esim. kouluterveydenhoitajalle. Usein tartunnasta tietää opettaja, terveydenhoitaja ja rehtori tai päiväkodinjohtaja.

Muu henkilökunta kehoitetaan kohtamaan kaikki lapset niin kuin he sairastaisivat veriteitse tarttuvaa tautia. Esimerkiksi haavaa puhdistettaessa käytetään aina hanskoja – ei vain yhden lapsen kohdalla.

Hivistä ei tarvitse ilmoittaa, koska se ei tartu missään normaalissa arkisessa kanssakäymisessä. Jos hiv-positiivisille lapselle tulee haava, pitäisi siitä päästä melko paljon verta

suoraan avoimeen haavaan. Hi-virus ei pääse terveeseen ihon läpi.

Milloin kertoa lapselle hiv-tartunnasta?

Miten ja milloin lapselle kerrotaan riippuu monesta asiasta, kuten iästä, kyvystä käsitellä asioita ja ymmärtää niitä, persoonallisuudesta ja siitä mitä lapsen elämässä muuten tapahtuu. Vanhempien tulee myös valmistautua kertomiseen. Kertomisen olisi hyvä tapahtua suunnitelmallisesti ja siten, että on valmistauduttu kaikkiin lapsen kysymyksiin. On myös hyvä kertoa, että hiv-tartunnasta ei ehkä kannata puhua ihan kaikille ja miksi ei. Hiv saattaa luoda myös perheeseen salaisuuden, oli sitten kyse lapsen tai vanhempien hiv-tartunnasta. Monesti lapset saattavat aavistella jotain tai tietääkin, mutta eivät uskalla kysyä tai ottaa asiaa puheeksi. Salaisuuksien pitäminen voi käydä pidemmän päälle raskaaksi. Avoin keskustelu ja asioiden puheeksi ottaminen auttaa tässäkin.

Murrosikä tuo mukanaan omat haasteensa

Nuoret haluavat olla niin kuin muutkin nuoret, muodostaa parisuhteita ja alkaa seurustella. Hiv on seksiteitse tarttuva tauti ja muodostaa siten oman hankaluutensa nuorten jo muutenkin haastavaan kehitysvaiheeseen. Esimerkiksi harrastukset asettavat myös omia haasteita lääkityksen ottamiselle. Nuorta saattaa joutua motivoimaan päivittäiseen lääkkeitä ottoon. Monella aikuisella on motivaatio välillä kadoksissa, kun olo tuntuu muuten terveeltä ja lääkkeet muistuttavat sairaudesta vaikka ei tuntisi oloaan sairaaksi.

Hiv tarkoittaa elinikäistä sairautta ja jatkuvaa lääkitystä, joka kestää koko loppuelämän. Hiv on terveyden kannalta tänä päivänä Suomessa sairaus sairauksien joukossa ja verrattavissa moneen krooniseen sairauteen kuten diabetekseen. Hiv on kuitenkin tarttuva tauti, joka aiheuttaa edelleenkin pelkoja ja leimaamista. Hivin tartuttaminen ja tartunnalle altistaminen on myös kriminalisoitu Suomessa. Eli jos nuori harrastaa suojaamatonta seksiä ja jättää kertomatta positiivisesta hiv-statuksesta, voidaan häntä syyttää rikoslain puitteissa. Useimmiten on kysymys siitä että ei pysty, uskalla tai rohkene kertoa positiivista hiv-statusta ja/tai vaatia kondomin käyttöä. Pelko hylätyksi tulemisesta on suuri.

Periaatteessa tämän päivän Suomessa hiv-positiivinen voi elää normaalia elämää. Jos sinulla on kysymyksiä, haluat lisää tietoa hivistä ja hiv-tartunnan kanssa elämisestä, ota rohkeasti yhteyttä: Positiiviset ry, www.positiiviset.fi.

Käsikirja hiv-positiiviselle (positiiviset.fi)
Hiv-hoitotyön käsikirja (shas.fi)
hiv-tukikeskus.fi